

"Sun suuri suku on muille vallan turha"

Riitta Heino

Lapsuuden lepakkotalo

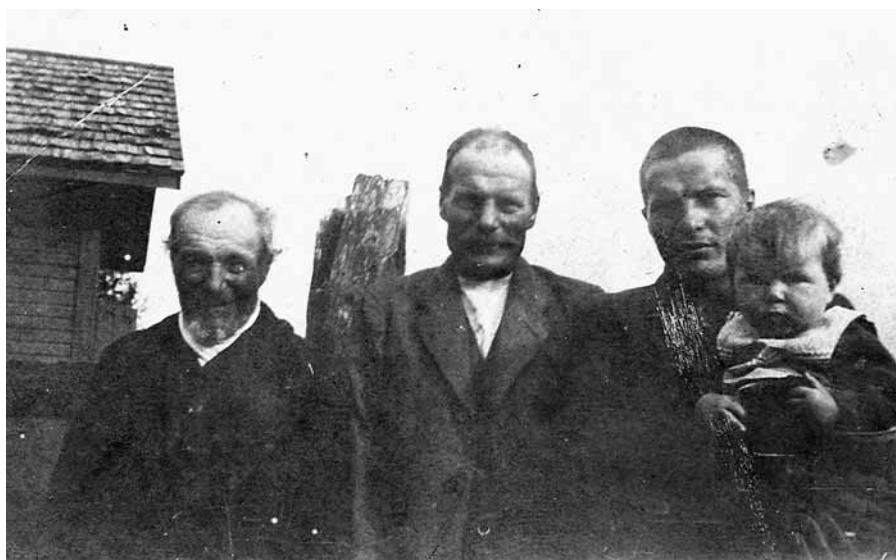
Sanotaan, että jos ihmiset tuntisivat sukujuurensa, he voisivat lukea suvustaan yleisestä historiasta, paikallishistoriasta ja kaunokirjallisuudesta. Itse olen ollut kiinnostunut Kokemäen joen suistossa sijaitsevan kotikyläni historiasta siitä asti, kun sain kappaleen vuonna 1958 kirjoitetusta kalkkeeripaperilla jäljennetystä historiikista "Lyttylän kylän vuosisataisia vaiheita"¹.

Olin asunut lapsuuteni vanhassa kartanon päärakennuksessa ja käynyt kansakouluni aidan takana uudemmassa päärakennuksessa. Vanhan kartanon seinien sisällä asui lepakoita, ja sepän pajakin oli jo rojahtamaisillaan. Navetasta oli enää jäljellä jalkapallokenttää muistuttava kivijalka. Ranskalainen puutarha oli villiintynyt, mutta vanhat tam-

met, lehtikuuset ja kilometreittäin jatkuvat kivi-aidat komistivat edelleen ympäristöä. Mihin kartanonväki oli lopulta kadonnut, sitä ei historiikki kertonut.

Esi-isät netissä

Ymmärsin tilaisuuteni sukututkimuksen aloittamiseen tulleen, kun 8 vuotta sitten esi-isät ilmestyivät nettiin². Vaikutti siltä, että sukuprojektissa voisi siis edetä nopeastikin. Netissä ei tietenkään ole koko totuus, vaan kaikki tieto on tarkistettava syntyneiden, kuolleiden ja vihittyjen luetteloista ja rippikirjoista. Netistä pystyy kuitenkin löytämään todennäköisiä ratkaisuja, jolloin välttyy hakkaamasta päätään seinään liiemmästi. Eniten hyöttyy, kun tietää sukulaisen nimen ja syntymäajan, mutta ei tiedä, missä

Esi-isät vuosimallia 1846, 1876, 1897 ja 1921. Kuvaaja tuntematon.

kunnassa hän on syntynyt. Haku ei kuitenkaan toimi, jos kyseisen kunnan historiankirjoja ei ole vielä tallennettu.

Sikäli olen ollut onnellisessa asemassa, että Ahlainen, Pori ja Ulvila ovat netissä hyvin edustettuina, mutta joitakin vähemmän tarvitsemiä kuntia, kuten Harjavalta, puuttuu lähes kokonaan. Netissä välttää myös kirjainten tavaamisen. Kirkonkirjat on 1800-luvun lopulle asti kirjoitettu vanhalla ruotsilla ja saksalaisella kursiivilla. Kirjaimisto on siis erilainen, ja esimerkiksi iso S muistuttaa lähinnä päsinpäättä. Nettiin tallennettaessakin on kirjaimia ja numeroita voitu tulkita väärin. Pappikin on voinut kirjoittaa väärin. Sellaistakin olen nähnyt, että josain vaiheessa siirtäessään tietoja uuteen rippikirjaan pappi on sotkenut perheen lasten syntymäajat keskenään, harjoittanut siis eräänlaista syntymäpäivien kierrätystä. Tuollainen törttöily käy sukututkijan hermoille, kun esi-isä nuorenee hetkessä kuudella vuodella.

Merkintöjä esivanhemmista löytyy sitä vähemmän, mitä säädylisemmin he ovat eläneet. Jotkut sukulaiseni sentään olivat saaneet merkinnän rippikirjaan salakapakan pidosta, juopottelusta ja metelöinnistä. Näitä käytösfaktoja netistä ei tällä hetkel-

lä löydä, koska rippikirjoja on tallennettu vain satunnaisesti joidenkin aktiivisten yksilöiden toimesta.

Kotini Porin ja Ahlaisten luodoilla

Pääasiassa isäni esivanhemmat olivat kalastajia ja luotseja Porin seudun luodoilla. Tämä tausta selittääkin paljon. 83-vuotias isäni on aina syönyt voita ja läskiä sekä lisännyt suolaa kaikkeen ruokaan. Kuka tahansa itäsuomalainen olisi sillä dieetillä heittänyt henkensä viimeistään nelikymppisenä. Yhtään karjalaista tai savolaista ei toistaiseksi ole suvusta löytynyt, vaan suvusta suurin osa on siis kotoisin jopa Porin länsipuolelta. Itäisimmätkin esi-isät ovat Kokemäeltä. Ilmankos Tampere on minusta aina tuntunut sijaitsevan liian idässä. Olen koko ajan huvittautunut kohti merta, ja viimeiset viitisen vuotta jo asunut saarella. Ehkä se on geneeissä.

Kalastajien ja luotsien lisäksi isän suvusta on löytynyt talollisia, torppareita ja sotilaita, jokunen suutari ja räätäli sekä yksi kulkuri. Sotilaiden jäljittäminen on vaikeaa, koska he vaihtoivat sukunimeä, muuttivat paikkakuntaa, eivätkä käyttäneet isän nimeä. Sotilassukuhaaroissa saattaa tutkimus jämäh-

Helmi Keskinen

Kylvyssä kartanon pihassa.

tää paikoilleen pitkiksi ajoiksi ennen kuin joku pieni lenkki selviää.

Oppineita ei isän suvussa juurikaan ole ollut, paitsi vuonna 1733 syntynyt ulvilalainen Erkki, hienommalta nimeltään Ericus. Ericus kävi Porin triivaalikoulun, ja hänet löytää myös Helsingin yliopiston nettisivuillaan julkaisemasta vuosien 1640–1852 ylioppilasmatrikkelista³. Erkkiä tituleerattiin ylioppilaaksi ja herraksi vielä, kun hän meni naimisiin. Ylioppilas ja herra hän oli edelleen, kun lapsi syntyi pari kuukautta myöhemmin. Seuraavan lapsen syntyessä Erkki jo elätti itseään ja perhettään kalastajana Ytteröössä (Ytyerissä).

Körttiläisen rönsyt

Äidin suvusta ei ole löytynyt yhtään luotsia eikä kalastajaa, mutta Porin seuduilta tämäkin suku pääasiassa on. Ottaen huomioon samat asuinalueet, on yllättävää, että toistaiseksi olen löytänyt vain yhden äidilleni ja isälleni yhteisen esi-isän ja hänetkin vasta 1700-luvulta. Torppareita, talonpoikia ja sotilaita löytyi äidinkin suvusta 1500-luvulle asti ja luulin, että siihen se jääkin, kunnes löysin Ämtöön torppaan, jossa kuoli esiäitini Kristiina Grothusen vuonna 1762.

Muistan hyvin hämärästi äidin isän, joka oli mustiin pukeutunut körttiläinen. Hän kuoli, kun olin nelivuotias. Äidinisä haudattiin vuonna 1962, kun olin Porin yleisessä sairaalassa tutkimuksissa jatkuvan kuumeen takia. Sairaalassa sain erivärisiä lääkkeitä pienissä laseissa ja minulla oli seuranani mukavia kohtalotovereita ja puhallettava nukke, jonka nimi oli Vinkki. Mitä lie hoito ollut, mutta ainakin se oli ylen tehokasta, koska olen sen jälkeen ollut kuumeeton.

Äidinisälläni oli enkefaliitin jälkitilana ”unitauti”, joka ilmeni poissaolo-kohtauksia, joiden aikana lihastonus kuitenkin säilyi. Hommista ei kuitenkaan tahtonut tullut mitään, koska kohtausta saattoi yllättää kesken kaiken, mutta laulaminen sujui. Siionin virret tarttuivat myös omaan lauluvarastooni.

Törmättyäni baltiansaksalaista syntyperää oleviin Grothuseneihin, minulle valkeni, että äidinisän sukutausta olikin yhtä värikäs, kuin sairaalassa nauttimieni litkujen kirjo. Hänen suvustaan löytyi myös yllättäen Sotkamon haara, Birger Jaarlin jälkeläisiä ja raumalainen pappissuku.

Kartanoelämän nousu ja tuho

Kartanohistoria kotikylässäni Lyttylässä alkoi vuonna 1614, jolloin Kustaa II Aadolf luovutti Lyttylän ja Kellahden kylät baltiansaksalaiselle ratsumesta-

rille Otto Johan von Grothusenille hänen ansioistaan sodassa Venäjää vastaan. Ratsumestari Grothusenin poika Henrik meni naimisiin ratsumestari Sabelhiertan tyttären kanssa. Sitä kautta sukupuuhun liittyivät Ruotsin keskiajan valtasuvut, joihin reitin⁴ ovat askarrelleet muut tutkijat jo kauan ennen minua. Henrik kaatui 1666 ja hänet haudattiin Porin kirkkoon.

Osa kartanoläänityksistä peruutettiin reduktiossa 1683, ja miehet kuolivat sodissa. Suur-Ruotsin sotaonnin kääntyi 1709 Pultavassa ja venäläiset panivat suomalaiset ahtaalle. Isovihan aikana väki pakeni Ruotsiin, kartanot jäivät autioiksi, ja omaisuus hävisi. Lisäksi Kristiinan veli mestattiin Turun linnassa epäsiiveellisen elämän takia. Toinen veli velkaantui ja hävisi jonnekin. Lopulta tila jouduttiin myymään porilaiselle velkojalle nimeltä Indebetou. Viimeinenkin Grothusen, esiäitini Kristina, kuoli köyhtyneenä. Häntä jäi kaipaamaan liuta Westerlund-nimisiä lapsia. Nämä yrittivät vielä saada tilaa itselleen, mutta saivat vain sakot, koska olivat turhaan vaivanneet kuningas Aadolf Fredrikia.⁵

Lienee ollut ihan sattumaa, että äidinisäni palasi kartanon maille vajaa 200 vuotta myöhemmin. Suku oli sukupolvi sukupolvelta kiertänyt Ahlaisen, Nakkilan ja Ulvilan kautta takaisin. Lisäksi äitini meni isäni kanssa naimisiin, ja siten asuttiin taas kartanon mailla.

Baltian saksalaisten tausta

Baltian saksalaiset olivat kalparitareita, jotka pakotivat baltit 1200-luvulla kristinuskoon⁶. Ritarikunta perusti Riian kaupungin vuonna 1201 tukikohdakseen. Ymmärrettävistä syistä ritarikunta oli vähemmän pidetty Baltiassa⁷. Grothusenin sukua pystyy seuraamaan Liivinmaalla ja Kuurinmaalla 1500-luvun alkuun asti. Tuolloin Pyhä roomalais-saksalainen keisarikunta ulottui Roomasta Tallinnaan⁸. Sen jälkeen alkoikin Ruotsi levittäytyä Baltiaan.

Aino Kallas kuvaa saksalaista ritarikuntaa tarinassa Barbara von Thiesenhustenista, ja väittää tarinan olevan faktaa⁹. Siinä veljet hukuttivat Barbara-neidon avantoon, koska tämä oli rakastunut epäsuksalaiseen. Hylätty kirjuri Bonnius manasi kirouksen Thiesenhusenin suvun päälle, ja suku sammui miehen puolelta. Joku Tiesenhusen-niminen nainen on kuitenkin jatkanut sukua, koska sukupuustani sellainen noilta ajoilta löytyy.

Tietojen luotettavuus

Sukupuun luotettavuutta voidaan tietysti aina epäil-

lä. Onhan jossain todettu, että ensimmäinen ja neljäs lapsi eivät välttämättä ole aviomiehen lapsia. Tyystin isättömiltä lapsilta olen säästynyt lähes kokonaan. Ainoastaan yksi salapoliisitehtävä on jäänyt ratkaistavaksi. Talon tyttäreille syntyi isätön lapsi sen jälkeen, kun leskeksi jäänyt äiti oli mennyt naimisiin itseään 20 vuotta nuoremman miehen kanssa. Äidin uusi mies häipyi teille tietymättömille tyttären lapsen syntymän aikoihin, ja häntä vielä rippikirjamerkinän mukaan rangaistiin vaikenemisesta. Asetelma ja tapahtumat antavat aiheen epäillä, että isä tällekin Aatamintyttäreksi nimetylle löytyi.

DNA:n mahdollisuudet?

Vaikka sukututkimus onkin harrastus, niin se sivuaa lääketiedettä. Minua kiinnostaisi, kuuluuko Birger Jarl todella sukupuuhuni vai onko matkalla selvitys mennyt vikaan. Pari vuotta sitten luki lehdessä, että Birger Jaarlin luut olivat löytyneet Varnhemlin luostarista¹⁰. Kävi mielessä, että olisiko DNA-tekniikoilla asiaa mahdollista tutkia.

DNA-tekniikoita ilmeisesti voitaisiin käyttää maternaalisten ja paternaalisten linjojen tutkimukseen. Viimeisessä Genoksessa¹¹ oli kollegojen julkaisu, jossa he olivat paternaalisten linjojen avulla selvittäneet, että suvut Björn ja Fellman olivat saaneet alkunsa samasta esi-isästä.

Tappava päänsärky ja kuolettavat salamet

Genetiikan lisäksi toinen lääketieteellisesti kiinnostava aihe on kuolinsyyt. Niitä löytyy selkeitä ja tavallisia, kuten vanhuus, lapsivuode, keuhkotauti ja hukkuminen. Lisäksi löytyy erilaisia hiukan epäselviä kuten turvotus, hampaan puhkeaminen ja päänsärky. Sotkamon sukuhaarassa on syystä tai toisesta useampikin kuollut salaman iskuun!?

So what?

Voidaan tietysti kysyä, että mitä hyötyä kaikesta selvityksestä on. Ei siitä välttämättä mitään hyötyä olekaan. Jotain on kuitenkin ymmärtänyt käyttäytymismalleista ja tautiperinnöstä, tai oikeastaan sen puuttumisesta. Sukututkimusta käytetään ilmeisesti jonkin verran terapialuonteisestikin.

Eniten olisin kaivannut selitystä äitini suvun läpikäynnille ruskeasilmäisyydelle ja tummatukkaisuudelle, joka ilmenee muun muassa äidissäni, sisoressani ja tyttäressäni. Myötävaikuttavina tekijöinä voisivat olla esimerkiksi sotkamolaiset ja saksalaiset sukujuuret. Harmillista, että missään ei ole kuvattu esiisien silmien ja hiusten väriä.

Sikututkimus on kuin kirjoittaisi kirjaa, mutta juonen käännteitä ei tarvitse itse keksiä. Voi vain valita, mitä kappaletta kulloinkin haluaa kirjoittaa. Kun saa ensin hahmoteltua sukupuun, voi etsiä kiinnostaviin tapauksiin lihaa luiden päälle. □

Kirjallisuutta:

1. Ilmari Rimpinen. Lyttilän kylän vuosisataisia vaiheita. 1958.
2. Suomen sukututkimusseura. www.genealogia.fi. 07.05.2005
3. Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852. <http://matrikkeli.helsinki.fi/ylioppilasmatrikkeli>. 30.04.2005.
4. Carolus Magnus. <http://www.sci.fi/~s151036j/rydman/carolus.htm>. 7.5.2005
5. Ulla Heino. Ahlaisten historia. Satakunnan Kirjateollisuus Oy, 1979
6. Fred Puss. Viron baltiansaksalaisen aatelin sukututkimus ja tietolähteet. Sukutieto 2: 6–11, 2002.
7. Jan Kroos. Uppiniskaisuuden kronikka. WSOY, 2003.
8. Vilho Niitemaa. Baltian historia. WSOY, 1959.
9. Aino Kallas. Valitut teokset. Otava, 1958
10. Varnhemlin luostarin luut ovat Birger Jaarlin. Helsingin Sanomat. 25.5.2002.
11. Kaleva J, Sajantila A. Uusi Fellman-suvun haara? Sukututkimusta geenivertailun avulla. Genos 76 (1) : 26–30, 2005.

Riitta Heino
riitta.heino@tyks.fi